

Beslut

efter kvalitetsgranskning av anpassade grundskolans undervisning och rektorns ansvar för utbildningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer vid Odensalaskolans anpassade grundskola i Östersunds kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd av 26 kap. 19–20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning på Odensalaskolans anpassade grundskola avseende undervisningens kvalitet utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt rektorns ansvar för utbildningen inom samma område.

Granskningens syfte är att granska kvaliteten i de utvalda anpassade grundskolornas undervisning samt rektorns ansvar för utbildningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Skolinspektionen gör en samlad bedömning utifrån de kvalitetskriterier som tagits fram för granskningen (se bilaga 1). Om Skolinspektionen bedömer att ett utvecklingsarbete behövs för att höja verksamhetens kvalitet inom något område anges ett utvecklingsområde. En skriftlig redovisning av åtgärder begärs då också av huvudmannen. I bilaga 2 återfinns granskningens författningsstöd.

Skolinspektionen besökte Odensalaskolans anpassade grundskola den 20 februari 2025. Besöket genomfördes av utredarna Sevi Karoussi och Marcus Rönnegård.

Vid granskningsbesöket inhämtas information om såväl styrkor som utvecklingsområden inom verksamheten. Bedömningarna i detta beslut grundar sig på:

- En observation av delar av lärmiljön
- Två gruppintervjuer med elever
- En gruppintervju med lärare
- En intervju med rektorn
- Dokument som begärts in från huvudmannen

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens tjänsteanteckning från besöket för faktakontroll.

De samlade iakttagelserna från de skolor som har ingått i granskningen kommer att presenteras i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. Rapporten är planerad att publiceras hösten 2025.

Beslut

Undervisningens bidrag till att ge eleverna kunskaper om sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck

Odensalaskolans anpassade grundskola i Östersunds kommun uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer att undervisningen **i hög utsträckning** utformas för att ge eleverna kunskaper om sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Utifrån Skolinspektionens kvalitetskriterier har utredningen visat att verksamheten inom det granskade området fungerar väl.

Rektorns ansvar för skolans utbildning inom kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck

Odensalaskolans anpassade grundskola i Östersunds kommun uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer att rektorn **i hög utsträckning** ansvarar för skolans utbildning inom kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Utifrån Skolinspektionens kvalitetskriterier har utredningen visat att verksamheten inom det granskade området fungerar väl.

Skolinspektionen avslutar härmed granskningen.

Skolinspektionens bedömning

Undervisningens bidrag till att ge eleverna kunskaper om sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck

Undervisningens innehåll

Här bedöms:

- Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning
- Samordnad undervisning
- Kunskaper i undervisningen

Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning

Undervisningen är återkommande och aktuell

Granskningen visar att undervisningen om kunskapsområdet återkommer i alla årskurser i högstadiet samt att den undervisning eleverna får är aktuell.

Av dokument som begärts in från huvudmannen samt av intervjuer med lärarna och rektorn framgår att lärarna arbetar utifrån ett ämnesövergripande arbetssätt där de inkluderar kunskapsområdet i undervisningen. Lärarna arbetar utifrån sex olika teman som fördelas över tre år. Arbetet med temaplaneringarna är ett sätt för skolenheten att säkerställa att alla elever får olika perspektiv under sina tre år på högstadiet eftersom eleverna går i åldersblandade klasser. I temaplaneringen för år 1 står bland annat att de i samhällsorienterade ämnen arbetar med identitet, normer och värderingar, samt rättssystemet kring hedersrelaterat våld och förtryck. I temaplaneringen för år 3 står till exempel att eleverna i naturorienterade ämnen arbetar med reproduktion, sexualitet, sexuellt överförbara sjukdomar samt frågor om relationer, kärlek och samtycke. Förutom arbetet med olika teman återkommer kunskapsområdet varje vårtermin när eleverna arbetar med dessa frågor i en ungdomsgrupp. Syftet med undervisningen i ungdomsgruppen är att eleverna ska få fördjupade kunskaper i kunskapsområdet.

I intervju med lärarna framkommer även att undervisningen i olika ämnen är aktuell och relevant. Lärarna arbetar på olika sätt med innehållet och anpassar det efter elevernas utvecklingsnivå samt använder uppdaterade lärverktyg. Exempelvis arbetar lärarna utifrån ett arbetsmaterial från Utbildningsradion som innehåller olika avsnitt och aktiviteter kopplat till sexualitet, samtycke och relationer. Lärarna använder sig också av nyhetsprogram för att samtala om aktuella frågor kopplat till sexualitet, samtycke samt hedersrelaterat våld och

förtryck. För att hålla sig uppdaterade om olika begrepp och förkortningar använder sig lärarna av ungdomsmottagningens hemsida.

Lärarna arbetar för att bredda och fördjupa undervisningen

Granskningen visar att lärarna medvetet fördjupar och breddar sin undervisning om kunskapsområdet genom att använda annan kompetens.

Av intervjuer med elever, lärare och rektorn framgår att eleverna besöker ungdomsmottagningen varje år och att ungdomsmottagningen genomför efterföljande besök på skolan. Inför samtalen med ungdomsmottagningen har lärarna förberett eleverna genom att de har fått titta på en film som ungdomsmottagningen har gjort. Eleverna får även förbereda sig genom att de får skriva upp frågor som de vill ställa. Förutom besöket från ungdomsmottagningen har eleverna fått besök av polisen. Polisen har lyft frågor kopplade till olika brott, skyldigheter och rättigheter, källkritik samt lagar som till exempel samtyckeslagen. Vidare framkommer i intervju med lärarna och av dokument som begärts in från huvudmannen att lärarna även fördjupar och breddar undervisningen genom att arbeta efter en lärarhandledning till programserien från Utbildningsradion som handlar om kroppen, känslor och relationer. Lärarhandledningen har kopplingar till det centrala innehållet i ämnena svenska, idrott och hälsa samt samhälls- och naturorienterande ämnen. I den mån lärarna är i behov av elevhälsans kompetens angående kunskapsområdet tar de stöd av skolsköterskan, kuratorn eller specialpedagog.

Samordnad undervisning

Sexualitet, samtycke och relationer ingår i flera ämnen och undervisningen är samordnad

Granskningen visar att det finns ett organiserat och medvetet arbete på skolan för att samordna undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer. Detta innebär att eleverna får en helhetsbild av kunskapsområdet.

Av intervjuerna med lärarna och rektorn framgår att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer genomförs i olika ämnen och att lärarna samarbetar med varandra. Det finns ett strukturerat och medvetet sätt i hur undervisningen breddar kunskapsområdet genom innehållet i temaplaneringarna och i ungdomsgruppen. I de teoretiska ämnena sker samordning mellan de tre lärare som undervisar i de två klasserna som finns på högstadiet. Specialpedagogerna på skolan stödjer lärarna i praktiskt-estetiska ämnen och diskuterar hur de gör kunskapsområdet till en del av undervisningen. En lärare berättar att hen nätverkar med andra lärare på olika sociala plattformar och pratar digitalt med andra lärare inom anpassad grundskola. Enligt rektorn blir det ämnesövergripande samarbetet en del i lärarkonferenserna där skolans

specialpedagoger har ett övergripande ansvar och en omvärldsbevakning på kunskapsområdet.

Vidare framgår av intervjuer med lärarna att de delar sina temaplaneringar i den digitala plattformen vilket möjliggör att lärarna har insyn i vad respektive lärare tar upp när de arbetar med olika teman. Lärarna utgår från det centrala innehållet i respektive ämne men även ifrån läroplanens inledande delar i sin planering av temainnehåll. Av dokumentation som begärts in från huvudmannen framgår även att skolan har en arbetsgrupp som följer upp, analyserar och utvärderar värdegrundsarbetet. I planen mot kränkande behandling och diskriminering finns frågor kopplade till kunskapsområdet som personalen ska undersöka i klasserna. Det handlar bland annat om tillgänglighet, stereotyper och om vilka föreställningar som förmedlas om hur flickor och pojkar är eller ska vara. Enligt rektorn har de vid den senaste kartläggningen sett att språkbruk bland eleverna, attityder, mångfald och lärmiljöer är områden som de behöver arbeta vidare med på en övergripande nivå på skolan.

Kunskaper i undervisningen

Undervisningen ger eleverna förutsättningar att utveckla kunskaper om kroppen och frågor kring sexualitet

Av intervjuer med lärarna och eleverna framkommer att undervisningen innehåller flera olika arbetsuppgifter inom kunskapsområdet. Detta bidrar till att eleverna får kunskaper om exempelvis kroppen, puberteten, sex och könsidentitet, vilket säkerställs genom innehållet i temaplaneringarna och undervisningen i ungdomsgruppen. I de praktiskt-estetiska ämnena tar lärarna bland annat upp om hur sömnen, maten de äter och träningen påverkar kroppen. I samhällsorienterande ämnen har eleverna arbetat med frågor om exempelvis normer, lagstiftning, demokrati och jämställdhet. Eleverna berättar att när de arbetade med kroppen fick de välja en viss kroppsdel att arbeta med. De samtalade också om att flickor och pojkar ser olika ut kroppsligt. Eleverna har även samtalat om sex och relationer efter att exempelvis ha tittat på film, eller läst en bok. I naturorienterande ämnen har lärarna undervisat om bland annat människans reproduktion, sexualitet, identitet, relationer, kärlek, samtycke, sexuellt överförbara sjukdomar och preventivmedel.

Undervisningen stärker elevernas förutsättningar att göra självständiga och medvetna val

Lärarna berättar att många elever har svårt att göra egna val. De förväntar sig att någon annan ska säga vad de ska göra. Lärarna visar eller ger ofta förslag på två saker som eleverna kan välja mellan och säger till eleverna att det inte finns något som är rätt eller fel. Lärarna förmedlar till eleverna att det är okej att tycka olika

men att det dock kan finnas vissa ramar och lagar gällande vad man får göra. För att träna på att säga ja, nej och stopp arbetar lärarna med ett lärverktyg som handlar om att samtala om känslor, kroppen och att sätta gränser. Enligt eleverna har de samtalat om att säga stopp eller nej om saker de inte vill göra. I intervju med rektorn framkommer att arbetet med att stärka elevernas möjlighet till att göra egna val är ett av skolans viktigaste uppdrag för denna elevgrupp. Det handlar om att utveckla elevernas självständighet.

Undervisningen ger eleverna möjlighet att utveckla förmågan att leva sig in i andra människors situation och förstå betydelsen av samtycke

Av dokumentation som begärts in från huvudmannen och av intervju med lärarna framgår att de arbetar med relationer, respekt, empati och acceptans för andra människors olikheter samt om samtycke i undervisningen. Lärarna arbetar med att utveckla elevernas förståelse för egna och andras rättigheter i ämnet svenska, i naturorienterande och samhällsorienterande ämnen när de arbetar med tema och i ungdomsgruppen. Det framkommer i intervju med lärarna och rektorn att eleverna kan ha svårt med att förstå hur en bra och trygg relation är och att de behöver träna på socialt samspel. I idrott och hälsa har eleverna bland annat fått gå en tipspromenad med olika påståenden som syftade till att belysa hur eleverna ska vara mot varandra för att öva på och utveckla de beteenden som skapar en bra lagkänsla. I undervisningen i de teoretiska ämnena men även vid andra tillfällen under skoldagen samtalar lärarna med eleverna om hur de ska vara mot varandra och visar praktiskt hur de ska göra för att vara en schyst kompis. Lärarna brukar också fånga in frågor om vänskap, empati, kärlek och relationer genom att läsa högt från en bok eller att eleverna får titta på film i lärplattan som de sedan diskuterar tillsammans. En film kan till exempel handla om någon som chattar på nätet eller om mobbing i skolan.

Såväl rektorn som lärarna anser att det är viktigt att prata om frågor som handlar om bra och trygga relationer för att exempelvis undvika att eleverna blir manipulerade eller utnyttjade. Lärarna berättar att eleverna får reflektera kring frågor som handlar om kamratskap men att lärarna behöver uppmärksamma eleverna på vad som är bra handlingar när de exempelvis tittar på film. Att samtala om vänskap, om hur eleverna ska vara mot varandra och behandla varandra med respekt är återkommande inom flera olika teman. I intervju med eleverna framkommer att eleverna har samtalat om att det kan kännas pirrigt i kroppen när någon är kär. De har också sett en film och samtalat om olika identiteter och att det är okej att vara kär i en person av samma kön. I intervju med lärarna framkommer att de har pratat om vad samtycke betyder och eleverna har fått skriva sina egna reflektioner om vad samtycke innebär för dem. Enligt eleverna har de även gått igenom vad samtyckeslagen betyder och tittat på en film om samtycke.

Undervisningen ger eleverna möjlighet att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön och till hedersrelaterat våld och förtryck

Av intervjuer med såväl lärare som elever framgår exempel på att lärarna arbetar med att låta eleverna undersöka olika föreställningar om vad som ses som kvinnligt och manligt och hur dessa föreställningar kan påverka människors livsvillkor. Till exempel så har eleverna arbetat med frågor om jämställdhet, kläder, löneskillnader, träning och olika perspektiv på kvinnligt och manligt i förhållande till dessa aspekter. I samhällsorienterande ämnen läser eleverna om relationer under andra världskriget. De har fått titta på filmer om hur det var förr, om kvinnligt och manligt och hur det ser ut nu. De har exempelvis samtalat om att flickor hade klänningar förr men nu får flickorna välja vad de ska ha för kläder. De har också samtalat om att män emigrerade och att kvinnor oftast stannade kvar hemma i Sverige. Lärarna har även undersökt vad eleverna tittar på i sociala medier och utgått utifrån det i sin undervisning. Det kan exempelvis handla om träning och hur en kvinnokropp ser ut jämfört med en man som oftast profilerar sig med stora och starka muskler. De har samtalat om hur det ser ut för kvinnor och män i olika sporter och om att förr i tiden var det inga kvinnor som var med i Vasaloppet men att de är med nu.

Vidare framkommer av granskningen att eleverna ges möjligheter att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till hedersproblematik. I intervju med lärarna framkommer att lärarna har tagit upp hedersfrågor i samhällsorienterande ämnen och om att i vissa religioner kan olika personer ha ett begränsat handlingsutrymme. Lärarna har bland annat lyft att i Sverige har alla människor samma rättigheter oavsett bakgrund, om du är kvinna eller man. I undervisningen pratar lärarna om lagar och regler och i samband med det tar de upp att hedersrelaterat våld och förtryck är brottsligt. I ungdomsgruppen har lärare tagit upp begreppet könsstypning i relation till hedersrelaterat våld och förtryck. Frågan om heder blir även en del i undervisningen genom att eleverna tar del av och pratar om uppmärksammade fall i samband att de tittar på nyheterna som en del i undervisningen. Av dokument som begärts in från huvudmannen framgår att temaplaneringen i samhällsorienterande ämnen innebär att eleverna ska få möjlighet att arbeta med frågor som handlar om det svenska rättssystemet och möjliga orsaker och konsekvenser av hedersrelaterat våld och förtryck. Rektorn bekräftar att lärarna arbetar med frågor som rör hedersrelaterat våld och förtryck i undervisningen, men att lärarna bedömer vilken relevans det har i sammanhanget och vilken elevgrupp de har. Det handlar om att lärarna lägger undervisningen på rätt nivå för eleverna, då en del elever kan ha svårt att relatera till vad hedersproblematik innebär.

Undervisningen ger eleverna möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i medier

Av dokument som begärts in från huvudmannen framgår att genom temaarbetet i samhällsorienterade ämnen får eleverna möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur individer och grupper framställs i media, till exempel utifrån kön, etnicitet och hur det kan påverka normbildning och värderingar. Det framgår att det finns ett planerat arbete som innebär att eleverna får möjlighet att arbeta med detta i undervisningen. I intervjuer med eleverna och lärarna framkommer att eleverna bland annat i samhällsorienterade ämnena och i ungdomsgruppen, arbetar med ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier. Lärarna berättar att de arbetar med detta utifrån planerade lektionsupplägg men också genom att fånga frågor i flykten om bland annat sådant som lyfts i sociala medier. Vidare berättar eleverna att de nyligen har kritiskt granskat reklam. Exempelvis har de fått se att kvinnor har på sig underkläder på bilderna medan kalsonger för män enbart visas på bild och inte på en mans kropp. De har även pratat om att de inte ska tro på all reklam, att vara källkritisk och att kritiskt granska bilder som har skapats via artificiell intelligens. Eleverna har också genom externa aktörer som till exempel polisen, fått reflektera över frågor kopplat till vilka laggrunder de berör när de skickar bilder på sig själva eller varandra. Dessutom har lärarna lyft begreppet pornografi med eleverna och förklarat att pornografi används oftast för att tjäna pengar och inte om kärlek.

Undervisningens form

Här bedöms:

- Didaktiska val i undervisningen
- Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat
- Elevdelaktighet och att fånga elevernas frågor

Didaktiska val i undervisningen

Undervisningens arbetsuppgifter är relevanta och lärmiljön är tillgänglig

Granskningen visar att arbetsuppgifterna i undervisningen är relevanta och ger eleverna möjlighet att utveckla sina förmågor att anpassa sig till nya situationer och lösa problem. Lärmiljön är väl utformad för att möta elevernas behov av att lära på olika sätt och tillsammans. Dessutom använder lärarna flera alternativa kommunikationsverktyg för att tillgängliggöra undervisningen för samtliga elever.

Av Skolinspektionens observation av den fysiska lärmiljön i klassrummet framgår att lärmiljön är utformad och organiserad för att elever ska kunna sitta avskilt och

tillsammans i klassrummet men också för att vara i ett större socialt sammanhang utanför den anpassade grundskolans lokaler. Eleverna får möjlighet till social interaktion med andra elever från grundskolan bland annat i matsalen och genom skolans gemensamma utrymmen. Eleverna berättar till exempel att de en gång i månaden har gemensam fika, där eleverna köper fikabröd som grundskolans elever säljer.

Av intervjuerna med lärarna och eleverna framgår att lärarna använder olika lärverktyg utifrån vad som fungerar för eleverna. Lärare använder sig av olika digitala program och webbsidor som eleverna kan arbeta med genom att själva söka information och arbeta med uppgifter kopplade till kunskapsområdet. Elevernas klassrum är möblerat så att eleverna har en enskild arbetsplats och det finns även möjlighet i klassrummet för alla elever att samlas runt ett gemensamt bord. En del elever behöver mer stöd än andra. Det finns till exempel uppgifter på olika nivåer samt individuella anpassningar. Lärare använder sig exempelvis av filmer, böcker, applikationer och frågekort i undervisningen. Lärarna använder också sig själva som exempel för att eleverna ska uppfatta det som mer relevant och ta till sig informationen. Lärarna använder sig av flera olika hjälpmedel så som bilder och attribut för att förstärka eller konkretisera ord och begrepp. Bildstödet innehåller bland annat bilder om puberteten, kärlek, kroppen, sex och samlevnad samt internet och relationer. För att förtydliga eller för att förklara ett ord använder sig lärare av ritprat. Lärarna använder också andra hjälpmedel som exempelvis tidshjälpmedel och skärmar för att anpassa lärmiljön i klassrummet.

Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat

Undervisningen innehåller flera insatser för att främja ett öppet och tillitsfullt klassrumsklimat

Granskningen visar att eleverna får samtala om sexualitet, samtycke och relationer i helklass samt att eleverna vågar och vill samtala om dessa frågor. I undervisningen finns tydliga förhållningssätt och strukturer för att främja ömsesidig respekt.

Av lärar- och elevintervjuerna framgår att vissa elever tycker det är pinsamt att prata om frågor kopplade till sexualitet och relationer men att eleverna vänjer sig vid det efter ett tag och att det känns tryggt att prata om det i gruppen. Lärarna arbetar med att göra det så naturligt som möjligt när de samtalar om frågor kopplade till kunskapsområdet. Det handlar om att ta hänsyn till balansen mellan att vara personlig men inte privat. Vidare framkommer att reflektion kan vara svårt för de flesta eleverna och att lärarna därför arbetar med att ge eleverna konkreta varför-frågor som eleverna kan reflektera kring. Eleverna har exempelvis fått reflektera enskilt och tillsammans varför flickor hade klänning på sig förr i tiden. För att göra alla elever delaktiga i samtal fördelar lärarna ordet

mellan eleverna så att även de som är tysta får prata. Lärarna kan till exempel använda sig av att dra namnbrickor för att fördela ordet eller gå ett varv runt så att alla elever får säga något. Lärarna uppger att de är noga med hur de delar upp eleverna när de ska arbeta i grupper så att de kan lyfta varandra och våga prata om frågor kopplade till kunskapsområdet. Dessutom pratar lärarna med eleverna om vilka förhållningsregler som gäller när de samtalar om dessa frågor i ungdomsgruppen. Lärarna lyfter med eleverna att det kan vara känsligt att prata om vissa saker och att det som sägs i gruppen får stanna där. Alla elever ska känna sig trygga att prata om frågor som handlar om sexualitet, samtycke och relationer. I intervju med eleverna framkommer att lärarna och eleverna tillsammans har kommit fram till vilka beteenden som accepteras. Det handlar bland annat om att elever inte ska kommentera kamraters kroppar och behålla sina privata tankar för sig själv.

Elevdelaktighet och att fånga elevernas frågor

Undervisningen gör eleverna delaktiga i arbetet med kunskapsområdet och innehållet anpassas utifrån gruppens behov

Granskningen visar att eleverna har möjligheter att tycka till om planering, genomförande och utvärdering av den undervisning som rör kunskapsområdet. Dessutom fångar lärarna upp det eleverna är intresserade av och planerar så att det blir en del i undervisningen.

I intervju med lärarna framkommer att i ungdomsgruppen får eleverna möjlighet att påverka vad de ska prata om och ställer frågor om det som de vill veta mer om, kopplat kunskapsområdet. Det kan dels ske anonymt genom att eleverna skriver lappar som de lägger i en frågelåda, dels genom att lärare fångar funderingar som eleverna har och tar med sig det till sin fortsatta planering. Lärarna berättar att de håller sig uppdaterade kring vilka applikationer som florerar och som eleverna möter. Det har varit en hjälp för att veta hur de ska exempelvis prata med eleverna om olika kroppsideal som visas på sociala medier. Vidare framkommer i intervju med eleverna att de får vara med och bestämma vad de ska prata om när de arbetar med kärlek, sex och relationer. Eleverna berättar till exempel att de en gång fick rösta om vad de helst ville arbeta med när de skulle prata om att vara kär och att de flesta valde att prata om vad som händer i kroppen. Läraren såg till att ta med det eleverna valde till sin fortsatta planering. För övrigt berättar eleverna att lärarna är snabba på att ta till sig det eleverna önskar veta mer om och ändrar upplägget efter det.

Rektorns ansvar för skolans utbildning inom kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck

Rektorns ansvar

Här bedöms:

- Rektorns styrning
- Förutsättningar för samordning
- Ansvar för kompetensutveckling

Rektorns styrning

Rektorn styr och leder arbetet med kunskapsområdet

Granskningen visar att rektorn styr och leder arbetet om hur kunskapsområdet återkommande ska behandlas i utbildningen på ett medvetet och strukturerat sätt.

Av dokument som begärts in från huvudmannen samt i intervju med rektorn framgår att det ämnesövergripande arbetssättet med temaplaneringar är ett sätt att säkerställa att kunskapsområdet blir en del i undervisningen och att medvetandegöra detta bland lärarna. Rektorn har tagit beslut om att lärare som undervisar elever i ämnesområden och ämnen i anpassad grundskola ska arbeta efter ämnesövergripande arbetssätt utifrån tre olika temaplaneringar. Under hösten 2023 presenterade rektorn de olika temaårens innehåll för personalen. De olika temaåren är övergripande och präglar undervisningen under det aktuella läsåret.

Förutsättningar för samordning

Rektorn ger lärarna goda förutsättningar att samordna undervisningen i olika ämnen

Granskningen visar att det finns en planerad samordning av undervisningen gällande kunskapsområdet i både teoretiska och praktiskt estetiska ämnen. Utbildningen fokuserar såväl på kursplanernas centrala innehåll som på läroplanens inledande delar.

Av intervjun med lärarna framgår att de genom temaplaneringar samordnar olika ämnen så att eleverna får möjlighet att uppfatta kunskapsområdet som en helhet. Lärarna berättar att de på lärarkonferenserna har diskuterat med varandra och dokumenterat om hur de ska arbeta med kunskapsområdet. Genom att lärarna redovisar för rektorn hur de ska arbeta med kunskapsområdet får rektorn insikt i undervisningen. Det finns en medveten och strukturerad planering över när lärarna arbetar med olika frågor kopplat till sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck. Enligt lärare hade det dock varit önskvärt

att ha en dokumenterad plan över vad alla lärare gör i sina respektive ämnen från årskurs 1 till 9, för att kunna följa elevernas progression.

Vidare framgår av dokument som begärts in från huvudmannen samt i intervju med rektorn att de inledande delarna i läroplanen är förankrade i skolans värdegrundsarbete och där kunskapsområdet blir en del av detta arbete. På skolan finns även en arbetsgrupp som följer upp, analyserar och utvärderar värdegrundsarbetet. I skolans plan mot kränkande behandling och diskriminering framgår att skolan bland annat har planerat gruppstärkande aktiviteter som till exempel ungdomsgruppen där samtliga ämneselever i årskurs 7–9 samlas varje vårtermin och arbetar utifrån planerade aktiviteter och lektionsinnehåll kopplat till kunskapsområdet.

Ansvar för kompetensutveckling

Rektorn ger möjligheter till kompetensutveckling och stöd i arbetet med kunskapsområdet

Granskningen visar att rektorn tar reda på vilken kompetensutveckling som lärarna har behov av för att kunna undervisa om kunskapsområdet. Vidare visar granskningen att rektorn ger möjligheter för lärarna att dela med sig av sin kunskap och lära av varandra samt att de får det stöd de behöver i arbetet med kunskapsområdet.

Av intervju med rektorn framgår att skolan genomförde en inventeringsomgång där de granskade de nya delarna i läroplanen, men kom fram till att det inte fanns något större behov av kompetensutveckling. Rektorn berättar att i samband med arbetet mot kränkande behandling och diskriminering, exempelvis när det rör attityder, språkbruk och andra frågor kopplat till kunskapsområdet efterfrågar rektorn lärarnas behov av kompetensutveckling. Enligt rektorn är lärarna bekväma med att undervisa eleverna och ingen lärare undviker att tala om sexualitet, samtycke och relationer. I intervju med lärarna framkommer att en lärare under en planeringsdag delade med sig av en inspirationsföreläsning som handlade om detta kunskapsområde. Vidare framgår av granskningen att lärarna får stöd i arbetet genom specialpedagogerna på skolan. Det framgår också att rektorn bevakar hedersrelaterade frågor för att hålla sig uppdaterad inom området.

På Skolinspektionens vägnar

Beslutet har fattats av Anna-Carin Kostic, utredare.

Föredragande i ärendet har varit utredare Sevi Karoussi. I den slutgiltiga handläggningen av ärendet har även utredarna Marcus Rönnegard och Ewa Mölleryd deltagit.

Bilaga 1: Underlag för bedömning tematisk kvalitetsgranskning

Granskningens syfte

Syftet är att granska kvaliteten i de utvalda anpassade grundskolornas undervisning samt rektorns ansvar för utbildningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck. I granskningen bedöms kvaliteten på undervisningen samt rektorns ansvar för utbildningen i förhållande till Skolinspektionens kvalitetskriterier.

Bedömningen görs i förhållande till de kvalitetskriterier Skolinspektionen satt upp i granskningen inom det granskade området, vilka är utformade i enlighet med forskning och beprövad erfarenhet. Inom granskat område bedöms om skolan uppfyller framtagna kvalitetskriterier i hög utsträckning, i flera delar men utvecklingsområden finns eller i låg utsträckning.

Frågeställning 1

I vilken utsträckning bidrar undervisningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till kunskaper inom området sexualitet, samtycke och relationer samt om hedersrelaterat våld och förtryck?

Kvalitetskriterier

Undervisningens innehåll

Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning

Samordnad undervisning

Kunskaper i undervisningen

Undervisningens form

Didaktiska val i undervisningen

Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat

Elevdelaktighet och att fånga elevernas frågor

Frågeställning 2

I vilken utsträckning tar rektorn ansvar för skolans utbildning inom kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt om hedersrelaterat våld och förtryck?

Kvalitetskriterier

Rektorns ansvar

Rektorns styrning

Förutsättningar för samordning

Ansvar för kompetensutveckling

Bilaga 2: Författningsstöd

Skolinspektionens granskning ska avse den granskade verksamhetens kvalitet i förhållande till mål och andra riktlinjer.¹

Av skollagen framgår att utbildningen inom skolväsendet syftar till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på. Utbildningen syftar också till att i samarbete med hemmen främja barns och elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare.²

Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor.³ Att utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och grundläggande demokratiska värderingar innebär att det måste finnas kunskap hos såväl lärare och annan personal som hos elever om vad dessa värderingar och rättigheter innebär och hur de kan förverkligas.⁴

Av skollagen framgår att elevhälsan främst ska vara förebyggande och hälsofrämjande. Elevernas utveckling mot utbildningens mål ska stödjas. Elevhälsans arbete ska bedrivas på individ-, grupp- och skolenhetsnivå och ske i samverkan med lärare och övrig personal.⁵

Av de inledande delarna av läroplanen för anpassade grundskolan framgår att skolan ska främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Utbildningen ska präglas av öppenhet och respekt för människors olikheter. Alla tendenser till diskriminering eller kränkande behandling ska aktivt motverkas. Intolerans, förtryck och våld, till exempel rasism, sexism och hedersrelaterat våld och förtryck, ska förebyggas och bemötas med kunskap och aktiva insatser. Vidare framgår att medvetenhet om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet ger en trygg identitet som är viktig att utveckla tillsammans med förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar.⁶

---

¹ 26 kap. 20 § skollagen.

² 1 kap. 4 § skollagen.

³ 1 kap. 5 § skollagen.

⁴ Prop. 2009/10:165, s. 634.

⁵ 2 kap. 25 § skollagen.

⁶ Lgr22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Förståelse och medmännisklighet.

Skolan ska vara öppen för skilda uppfattningar och uppmuntra att de förs fram. Den ska framhålla betydelsen av personliga ställningstaganden och ge möjligheter till sådana. Undervisningen ska vara saklig och allsidig. Alla som verkar i skolan ska hävda de grundläggande värden som anges i skollagen och i läroplanen och ta klart avstånd från det som strider mot dem.⁷

Undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Den ska främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper. Skolan ska aktivt och medvetet främja elevernas lika rättigheter och möjligheter, oberoende av könstillhörighet. Skolan har också ett ansvar för att synliggöra och motverka könsmonster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling. Hur skolan organiserar utbildningen, hur eleverna blir bemötta samt vilka krav och förväntningar som ställs på dem bidrar till att forma deras föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan ska därför organisera utbildningen så att eleverna möts och arbetar tillsammans samt prövar och utvecklar sin förmåga och sina intressen med samma möjligheter och på lika villkor oberoende av könstillhörighet.⁸

Det är inte tillräckligt att i undervisningen förmedla kunskap om grundläggande demokratiska värderingar. Undervisningen ska bedrivas i demokratiska arbetsformer och förbereda eleverna för att aktivt delta i samhällslivet. Den ska utveckla deras förmåga att ta ett personligt ansvar. Genom att delta i planering och utvärdering av den dagliga undervisningen och få välja kurser, ämnen, teman och aktiviteter, kan eleverna utveckla sin förmåga att utöva inflytande och ta ansvar.⁹

Skolan ska aktivt verka för jämställdhet. Skolan ska därmed gestalta och förmedla lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter för flickor och pojkar, kvinnor och män. I enlighet med grundläggande värden ska skolan också främja interaktion mellan eleverna oberoende av könstillhörighet. Genom utbildningen ska eleverna utveckla en förståelse av hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska könsmonster och hur de kan begränsa människors livsval och livsvillkor.¹⁰

Skolan har ett ansvar för att eleverna återkommande under skolgången får möta frågor som rör sexualitet, samtycke och relationer. Utbildningen ska därigenom främja alla elevers hälsa och välbefinnande samt stärka deras förutsättningar att göra medvetna och självständiga val. Skolan ska bidra till att eleverna utvecklar

---

⁷ Lgra22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Saklighet och allsidighet.

⁸ Lgra22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, En likvärdig utbildning.

⁹ Lgra22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Rättigheter och skyldigheter.

¹⁰ Lgra22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag.

förståelse för egna och andras rättigheter och förmedla betydelsen av att sexualitet och relationer präglas av samtycke. I utbildningen ska maktstrukturer kopplade till kön och hedersrelaterat våld och förtryck kritiskt granskas. Eleverna ska även ges möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang, bland annat i pornografi.¹¹

Av de inledande delarna av läroplanen för anpassade grundskolan framgår att skolan ska gestalta och förmedla de värden och rättigheter som uttrycks i Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen). Utbildningen ska utgå från vad som bedöms vara barnets bästa och eleverna ska få kännedom om sina rättigheter.¹²

I läroplanens andra del om övergripande mål och riktlinjer framgår avseende skolans mål bland annat följande. Att varje elev ska kunna göra och uttrycka medvetna etiska ställningstaganden grundade på kunskaper om mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar samt personliga erfarenheter. Att varje elev respekterar andra människors egenvärde samt deras kroppsliga och personliga integritet, tar avstånd från att människor utsätts för våld, förtryck, diskriminering och kränkande behandling samt medverkar till att hjälpa andra människor. Att varje elev kan leva sig in i och förstå andra människors situation och utveckla en vilja att handla också med deras bästa för ögonen.¹³

Alla som arbetar i skolan ska i sin verksamhet bidra till att skolan präglas av jämställdhet och solidaritet mellan människor och att eleverna interagerar med varandra oberoende av könstillhörighet. Vidare ska alla som arbetar i skolan aktivt motverka diskriminering och kränkande behandling av individer eller grupper samt visa respekt för den enskilda individen och i det vardagliga arbetet utgå från ett demokratiskt och normmedvetet förhållningssätt.¹⁴

Läraren ska klargöra och med eleverna diskutera det svenska samhällets värdegrund och dess konsekvenser för det personliga handlandet. Vidare ska läraren öppet redovisa och diskutera skiljaktiga värderingar, uppfattningar och problem. Läraren ska synliggöra och med eleverna diskutera hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter samt hur könsmönster kan begränsa egna livsval och livsvillkor. Undervisningen ska av läraren planeras och genomföras så att eleverna möts och

---

¹¹ Lgra22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag.

¹² Lgra22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Grundläggande värden.

¹³ Lgra22, avsnitt 2.1 Normer och värden, Mål.

¹⁴ Lgra22, avsnitt 2.1 Normer och värden, Riktlinjer.

arbetar tillsammans oberoende av könstillhörighet. Läraren ska tillsammans med eleverna utveckla regler för arbetet och samvaron i den egna gruppen.¹⁵

Avseende kunskaper framgår i läroplanens andra del att skolan bland annat ansvarar för att varje elev som läser ämnen efter genomgången anpassad grundskola kan använda sig av ett kritiskt tänkande och självständigt formulera ståndpunkter grundade på kunskaper och etiska överväganden samt har fått kunskaper inom området sexualitet, samtycke och relationer samt om hedersrelaterat våld och förtryck.¹⁶

Läraren ska ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande samt samverka med andra lärare i arbetet för att nå utbildningsmålen. Läraren ska också organisera och genomföra arbetet så att eleven får stöd i sin språk- och kommunikationsutveckling samt får möjligheter till ämnesfördjupning, överblick och sammanhang och möjligheter att arbeta ämnesövergripande.¹⁷

Avseende elevernas inflytande anges både i skollagen och i läroplanen att elever ska ges inflytande över utbildningen och att formerna för elevernas inflytande ska anpassas efter deras ålder och mognad. I läroplanen anges vidare bland annat att läraren ska svara för att alla elever får ett reellt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och undervisningens innehåll samt se till att detta inflytande ökar med stigande ålder och mognad. Läraren ska verka för att eleverna oberoende av könstillhörighet får ett lika stort inflytande över och utrymme i undervisningen och även planera och utvärdera undervisningen tillsammans med eleverna.¹⁸

Det pedagogiska arbetet vid en skolenhet ska ledas och samordnas av en rektor. Rektorn ska särskilt verka för att utbildningen utvecklas.¹⁹ På skolenhetsnivå ansvarar rektorn för att det görs ett arbete med att systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen.²⁰ I läroplanens andra del om övergripande mål och riktlinjer framgår bland annat att rektorn som pedagogisk ledare och chef för lärarna och övrig personal i skolan har det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen. Rektorn ansvarar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen, kriterierna för bedömning av kunskaper och betygskriterierna. Rektorn har ansvaret för skolans resultat och inom givna ramar ett särskilt ansvar i bland annat följande delar: Att skolans arbetsformer utvecklas så att ett aktivt elevinflytande gynnas. Att kunskapsområdet sexualitet, samtycke

---

¹⁵ Lgra22, avsnitt 2.1 Normer och värden, Riktlinjer.

¹⁶ Lgra22, avsnitt 2.2 Kunskaper, Mål.

¹⁷ Lgra22, avsnitt 2.2 Kunskaper Riktlinjer.

¹⁸ 4 kap. 9 § skollagen, Lgra22, avsnitt 2.3 Elevernas ansvar och inflytande, Riktlinjer.

¹⁹ 2 kap. 9 § skollagen

²⁰ Se 4 kap. 4–6 §§ skollagen

och relationer samt kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck behandlas återkommande i utbildningen. Att undervisningen i olika ämnesområden samordnas så att eleverna får möjligheter att uppfatta större kunskapsområden som en helhet och att i undervisningen i olika ämnen integrera ämnesövergripande kunskapsområden.

Rektorn har även inom givna ramar ett särskilt ansvar för att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter och kontinuerligt ges möjligheter att dela med sig av sin kunskap och lära av varandra för att utveckla utbildningen.²¹

Kursplanerna består av delarna syfte och centralt innehåll och har tillhörande betygskriterier samt i vissa ämnen även kriterier för bedömning av kunskaper.²²

---

²¹ Lgra22, avsnitt 2.8 Rektorns ansvar.

²² Lgra22, avsnitt 3. Kursplaner.